

Elementen voor de VGC bijdrage aan de visienota Kunsten van de Vlaamse minister voor Cultuur.

Without tradition, art is a flock of sheep without a shepherd. Without innovation, it is a corpse. W. Churchill

Inleiding

Doorheen de eeuwen blijkt Brussel geliefd door machthebbers, door vrijdenkers, revolutionairen en kunstenaars. Vanuit historisch perspectief wortelen de kunsten in Brussel in een stevige traditie met een opeenvolging van collectieven en gemeenschappen van beroemde kunstenaars, literatoren en podia. De recente herdenking van Bruegel in Brussel toonde dit aan.

Brussel is bij het begin van de 21ste eeuw een levendige kunstestad, ingebed in een jong gewest met een groeiende, hypermobiele bevolking. Het al verbluffende aanbod van podium- en muziekvoorstellingen gaat gepaard aan een kwalitatief hoogstaande beeldende kunstscène met toonaangevende galeries en kunstinstellingen als motor van uitstraling. Producties die experiment en cross-over tussen disciplines en sectoren vorm geven vinden er een vruchtbare voedingsbodem in de meerkleurige en diverse samenleving van de grootstad. Als belangrijk kruispunt in een geglobaliseerde wereld cultiveert Brussel vandaag haar imago van vitrine en ontmoetingsplek voor de kunsten en de kunstenaars die in deze stad werken en de stad beleven en mee vorm geven. De Vlaamse Gemeenschapscommissie wil bewust vertrekken vanuit het volledige potentieel van de geglobaliseerde kunstengemeenschap én van haar inbedding in de eigen stedelijke samenleving. Gezamenlijke strategieën waar gewenst en complementair beleid met eigen accenten blijken meer dan ooit aangewezen. We kijken vooruit naar de toekomst met haar vele uitdagingen.

1. Een fijnmazig netwerk

In Brussel zijn talrijke kunstorganisaties in meerdere vormen en formaten aanwezig. Ze ondersteunen productie, begeleiden artiesten, stimuleren reflectie en experiment en tonen dagelijks een rijk aanbod van voorstellingen, tentoonstellingen en allerhande kunstuitingen.

Zij houden met expertise de vinger aan de pols en kunnen in overleg en solidariteit elk op hun terrein impact genereren op voorwaarde dat deze sterktes gewaardeerd worden in de uitvoering van decretales en andere regelende kaders. De erkenning van de kracht van het fijnmazige netwerk van organisaties in Brussel is nodig. Incentives voor organisaties voor de inbedding in de stedelijke omgeving maar ook daar waar relevant voor de uitbouw van internationale netwerken is een eerste vereiste om de bloeikracht van de artistieke scène te verduurzamen. De VGC vraagt aan de Vlaamse Overheid om dit geschakeerde landschap substantieel te steunen zodat de kunsten op een duurzame manier kunnen groeien en kunst kan excelleren. Een doordachte rolverdeling tussen de beide betrokken overheden is daarbij noodzakelijk. De initiatieven van het Brussels Gewest inzake cultuur worden ook prominenter.

Voorop als doelstelling staat de ontwikkeling en verdere ondersteuning van een evenwichtig artistiek ecosysteem op schaal en met inbegrip van de specifieke kenmerken van het Brusselse kunstlandschap. Dit betekent met oog voor de meertalige, multidisciplinaire en diverse werkelijkheid én toekomst in Brussel. De onderlinge afhankelijkheid van de organisaties zijn het bindmiddel en de brandstof voor de kunsten in Brussel. Organisaties zouden daarbij decretaal de ruimte moeten krijgen om meer witruimte in te schrijven in hun programma zodat nieuwe

stemmen sneller kunnen opgepikt worden, spontane initiatieven onderdak kunnen vinden en groepspaden op organische wijze kunnen ontstaan. Ook een meer gedeelde en diversere aansturing in de instellingen kan nieuwe inzichten bijbrengen en zou moeten aangemoedigd worden. Eerder als geplande strakke lijnen zien we dat kunsten vandaag wendbare oplossingen zoeken en deze ook vinden daar waar innovatie ruimte krijgt.

2. Meerstemmigheid als kracht

De globalisering is een feit maar ons perspectief op deze wereld op grijpafstand lijkt vandaag ook klaar voor een paradigmawissel waarbij lokale acties en reflecties weer volop meetellen en lokale gemeenschappen hun plaats in de cockpit opeisen om een meer evenwichtige, participatieve samenleving mee vorm te geven. De Brusselse kunsten vragen een erkenning van de diversiteit als een meerwaarde. Complexloze aanwezigheid van Nederlandstalige kunsten in het meertalige Brussel vereist een openheid naar het andere, een zichtbare methodiek is dan het hanteren van meerdere talen, dit vereist voldoende middelen. Investeren in de vele kleurrijke gezichten van de wereld die aanwezig zijn in Brussel betekent ook gender, LGBTQ, mensen met een beperking en mensen met buitenlandse roots meer aan zet. Zij willen allen mee deel uitmaken van de toekomst in Brussel.

Deze ontmoeting van talen, tradities en nieuwe rituelen geeft kansen aan nieuwe verbindigen en ook aan nieuwe vormen van kunst. De definitie van avant-garde kunsten krijgt in deze shift een nieuwe invulling. Kunst beoefenen en kunstenaar zijn vandaag in Brussel betekent meer dan ooit de meerstemmige toekomst durven denken.

3. Werk- en toonplekken

In Brussel is de ruimte schaars en duur. Kunstenaars en organisaties zoals bv. Toestand zoeken naar nieuwe methodieken om te ruimte te vinden om te kunnen werken, elkaar te ontmoeten, te leven en ook de stad mee vorm te geven. Kunstenaars staan vaak vooraan in het gebruik van plekken die tot voor kort onmodieus of onaangepast bleken aan hedendaagse eisen van comfort en uitrusting. Zij zien wel mogelijkheden of slaan aan het experimenteren met het oog op een tijdelijke of definitieve ingebruikname. Initiatief waarbij niet-commercieel duurzaam tijdelijk gebruik aangepakt wordt, vereist een opbouw van expertise en een overheid die faciliteert met regelgeving, overleg met de initiatiefnemers, impulssubsidies en de borging van kennis over de verschillende aspecten van gebruik (o.m. duurzame recyclagetechnieken, inrichting, beheer). Polyvalent of gedeeld gebruik van ruimte geniet daarbij de voorkeur.

Daarnaast is het belangrijk dat de Vlaamse Overheid blijft investeren in bestaande of nieuwe infrastructuur en dit in overleg met de lokale overheden. Belangrijk bij infrastructuur is de lange termijnvisie en het doordenken over het beheer ervan. Het beheer van zowel vaste als tijdelijke infrastructuur vereist een eigen middelenpakket dat niet inteert op de budgetten voor reflectie, creatie en presentatie. De groeiende nood aan werkplekken, ontmoetingsplekken, experimenteerplaatsen moet uitmonden in een meer duurzame aanwending van plaatsen, zelfs bij tijdelijk gebruik, bv. door de uitwerking van draaiboeken, gezamenlijke tools voor beheer, schoonmaak, beveiliging, energie en inrichting. Zodat bij het gebruik van weer een nieuwe ruimte niet alles terug opnieuw moet uitgevonden worden. Een legaal kader ter ondersteuning en een kenniskadaster om dit mogelijk te maken is best in overleg met de gebruikers en de betrokken overheden te ontwikkelen. Zo kunnen expertise en DIY perfect samen groeien in de stedelijke werkelijkheid.

Brussel met zijn talrijke initiatieven kan modellen ontwikkelen en aanreiken aan Vlaanderen.

4. Talentontwikkeling en kunstenaarsloopbaan

Cultuur en kunst maken inherent deel uit van de menselijke conditie. Culturele geletterdheid is vaak een voorwaarde voor deelname aan de samenleving. We leggen graag de link met sport waarbij via school, brede school of laagdrempelig verenigingsleven jongeren van kinds af vertrouwd worden met sport en bewegen. Toegang tot kunst beleven actief én passief moeten een evidentie worden bij het opgroeien van onze jongeren. Creatief bezig zijn, meerdere dingen kunnen uitproberen zouden meer systematisch aan kinderen en jongeren aangeboden moeten worden. Niet iedereen moet daarbij tot een kunstenaar uitgroeien maar het plezier van maken en creatief experimenteren zal hun zelfontplooiing, talentontwikkeling en innovatief vermogen zeker aanscherpen. En dat is wat Brussel met haar rijk professioneel aanbod in een stedelijke omgeving bij uitstek kan bieden. Meer bruggen tussen scholen en kunstinstellingen zijn dan noodzakelijk. De talrijke artistieke opleidingen en coachingstrajecten bieden ook kansen, tot uitwisseling en kruisbestuiving en tussen kunstenaars-in-wording en de stad. Maar ook andere sectoroverschrijdende initiatieven zullen nieuw talent naar boven halen, andere verbinding mogelijk maken, nieuwe rolmodellen aanreiken en het out of the box denken bevorderen.

Onze tijd vraagt wendbaarheid en innovatief denken. Het belang van trial en error is dan evident voor een innovatieve omgeving. Experimenteren is meer dan nodig en talentontwikkeling is ook zijn/haar talent zoeken én mogen mislukken. Laagdrempelige toegang en coaching zijn daarbij belangrijk.

Kunstenaars zijn talrijk aanwezig in Brussel. Het kunstenlandschap betekent in Brussel ook een belangrijke tewerkstelling, met gerelateerde overheids-én bedrijfsinkomsten. Aangetrokken door een bloeiend veld, een sterke aanwezigheid van ideeën, plaatsen en een brede toegankelijkheid zoeken kunstenaars een weg in het institutionele en stedelijke kluwen van mogelijkheden. De ontwikkeling van een (starters)loket en meer infomomenten op maat van Brussel staan hoog op het verlanglijstje van kunstenaars maar ook van kunstinstellingen.

Algemeen en dus ook in Brussel verlopen kunstenaarsloopbanen steeds grilliger en veel kunstenaars ervaren moeilijkheden bij tewerkstelling of betaling van opdrachten. De implementatie van fair-practice, de waardering voor het werken van de kunstenaar, blijft een aandachtspunt zeker nu de budgetten sterk onder druk komen te staan. Het verfijnen van het kunstenaarsstatuut kan dan ondersteunend zijn. Het bestaan van kunstenaarsbeurzen of trajectsubsidies blijft noodzakelijk om de kunstenaar kansen te geven en eigen experimenteerterruimte te creëren.

5. Ecologie/technologie

De groeiende nood aan laboplekken, reflectie en experimenten toont zich vanzelfsprekend waar technologie en ecologie zich verenigen als twee kanten van eenzelfde verhaal. (On)gemakkelijke aannames over technologie worden vandaag door kunstenaars in vraag gesteld. Zo ontstaan nieuwe inzichten en verschijnt opnieuw de historische connectie van kunsten en wetenschap. In Brussel is er met de aanwezigheid van o.m. GLUON, iMAL en Constant en BOZAR lab, e.a. een sterk, internationaal vertakt veld van baanbrekende organisaties die wetenschap en kunst verbinden, nieuwe praktijken tonen en dieperliggende lagen van het ecologisch begrijpen blootleggen. Kennisdeling en expertise opbouw is noodzakelijk en zal beleidsaandacht en investeringen vragen. De uitbouw van een duurzame kunstenaarspraktijk in een stedelijke context vergt een omslag in handelen, reflectie en de verkenning van ongekende paden. Dit gaat zowel over het maken als het tonen van kunst met nieuwe technieken, bewust digitaal acteren als over ecologisch handelen.

6. Publiekswerking

Kunstenaars en kunstorganisaties zijn meer dan ooit actief in buurtwerkingen, sociale projecten en reflectiegroepen. Samen met organisaties, de scholen, bedrijven en overheden worden stappen gezet naar een duurzame en meer inclusieve stedelijke gemeenschap die kansen geeft aan velen, inzonderheid de jonge mensen die talrijk aanwezig zijn in dit gewest. De aanwezigheid van talrijke kunsteducatieve diensten in musea en instellingen en de werking van Lasso, het kunsteducatieve netwerk zijn een troef in Brussel. Het huidige VGC regeerakkoord benadrukt meer inclusie en een laagdrempelige toegankelijkheid van kunst en cultuur.

In de kunstinstellingen vereist de zoektocht naar nieuw, stedelijk publiek een nieuwe manier van benaderen van het publiek, met bv. co-programmatie, lange termijn strategieën en een omgevingsgerichte aanpak die niet alleen de kunstinstelling en de kunstenaars betreft maar ook sectoroverschrijdende samenwerking opzoekt én valideert. Kunstinstellingen bepalen deze ambitie dus best bij de definitie van het gehele artistieke project waarbij draagvlak bij alle actoren aanwezig is. Die definiëring van de ambities is nodig om naast het verhogen van het publieksbereik bij instellingen ook te bepalen dat een aantal instellingen noodzakelijk voor niche bestaan.

Overheid en sector moeten deze nieuwe ambities en strategische denkkaders voor publiekswerking aanmoedigen. De Vlaamse Overheid kan via maatregelen voor het slechten van drempels, outreachend werken, het duiden van ervaring in kunst en coaching van publiek en kunstenaars deze doelstelling mee helpen verankeren. De impact van een goede publiekswerking kan nog beter getoond worden door de overheid of steunpunten via studiedagen, promotie-initiatieven of andere platforms.

7. Aanbevelingen voor de uitvoering van het Vlaams Kunstendecreet in Brussel

- Investeer in een evenwichtig artistiek ecosysteem in Brussel waarbij de kunsten optimaal en duurzaam kunnen groeien en de vitrinefunctie van Brussel in evidentie wordt geplaatst;
- Plaats de kunstenaar centraal als motor van innovatie en aanstuwende kracht in het geheel van organisaties en instellingen;
- Bevorder mee structureel overleg tussen de gemeenschappen, de gemeenschapscommissies en het gewest voor meer coherentie in het kunstenbeleid van de regio;
- Stimuleer en investeer in meer fysieke ruimte voor de organisaties en kunstenaars en ondersteun het beheer van (tijdelijke)ruimte, inzonderheid initiatieven die duurzaam beheer realiseren en kennisoverdracht bevorderen;
- Investeer in diversiteit en dit op verschillende niveaus, via nieuwe sectoroverschrijdende samenwerkingen, via aanbevelingen voor de aansturing van instellingen; via talentontwikkeling voor nieuwe stemmen en het tonen van meerstemmigheid.
- Investeer in een doordacht exportbeleid dat kunstenaars en organisaties faciliteert in hun doorbraak of aanwezigheid in het buitenland;
- Innovatie zonder experiment en trial and error is onmogelijk. Daarom zijn er plekken en organisaties nodig die volop kunnen inzetten op experiment, op het aanspreken van andere vormen van kunst en creativiteit, die out of the box kunnen brengen en het noodzakelijke humus zijn voor de toekomst van het kunstenlandschap in Brussel.

- Aandacht voor duurzame verbindingen tussen technologie en ecologie in de kunsten.
- Overleg tijdig met de VGC over decreetswijzigingen en de impact van de structurele subsidierondes.